

Sytuacja konkurencyjna polskiego sektora małych i średnich przedsiębiorstw po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej

Wprowadzenie

Jak wskazują doświadczenia światowe, kraje charakteryzujące się dynamicznym rozwojem gospodarczym to takie, w których fundamentem jest gospodarka wolnorynkowa, istnieje swoboda przedsiębiorczości, dominuje własność prywatna, a istnienie sektora małych i średnich przedsiębiorstw w gospodarce jest niezbędne do jej prawidłowego rozwoju¹. Toteż nie dziwi fakt, iż wspólną cechą charakterystyczną dla gospodarek narodowych krajów członkowskich Unii Europejskiej jest bardzo duża liczba małych i średnich podmiotów gospodarczych. Sektor małych i średnich przedsiębiorstw (MSP) odgrywa istotną rolę w rozwoju gospodarczym każdego państwa. Szacuje się, że niemal 99,8% wszystkich firm działających na obszarze Wspólnoty zalicza się do kategorii małych i średnich przedsiębiorstw oraz blisko dwie trzecie ogółu pracujących znajduje zatrudnienie w tym sektorze (ponad 74 mln miejsc pracy).

Mając na względzie powyższe statystyki oraz świadomość znaczenia sektora małych i średnich przedsiębiorstw dla gospodarki, można pokusić się o stwierdzenie, iż to właśnie małe i średnie przedsiębiorstwa wpływają decydująco na rozwój ekonomiczny krajów członkowskich Unii Europejskiej. Już od lat 70. XX w. w Europie obserwujemy wzrost znaczenia gospodarczego małych i średnich przedsiębiorstw. Odgrywają one ważną rolę nie tylko w sferze gospodarczej, ale również w sferze społecznej państwa. Z jednej strony sektor MSP stymuluje wzrost gospodarczy kraju przez aktywizację procesów innowacyjnych, a co za tym idzie unowocześnia strukturę przemysłową, z drugiej zaś generuje nowe miejsca pracy i może łagodzić napięcia społeczne. Małe i średnie przedsiębiorstwa są najbardziej dynamicznie rozwijającym się sektorem działalności gospodarczej w UE, który w znacznym stopniu przyczynił się do aktualnego sukcesu gospodarczego Wspólnoty Europejskiej. Małe podmioty gospodarcze rozwijają

¹ J. Hozer, I. Markowicz, *Małe firmy. Analizy i diagnozy*, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2002, s. 10.

swoją działalność przede wszystkim w skali lokalnej², jednak niektóre z nich odgrywają ważną rolę w rozwoju regionalnym, a nawet skutecznie konkurują na rynkach międzynarodowych, przyczyniając się do wzrostu eksportu i wnosząc swój wkład w procesy globalizacyjne³.

Małe i średnie przedsiębiorstwa uważane są za stymulatora rozwoju gospodarki, a ich funkcjonowanie stanowi przejaw zdrowej konkurencji oraz odzwierciedla przedsiębiorczość społeczeństwa⁴. Duże jednostki najczęściej przez stosowanie zasad formalnego zarządzania próbują dopiero wyzwolić w sobie cechy przedsiębiorczości⁵.

Można stwierdzić, iż w Unii Europejskiej małe i średnie przedsiębiorstwa mają już ugruntowaną pozycję „stabilizatorów gospodarki”. Wpływają pozytywnie na jej innowacyjność, cechują się dużą elastycznością w dostosowywaniu się do nieustannie zmieniających się uwarunkowań rynkowych oraz mają znaczny potencjał konkurencyjny. Zaczęto je postrzegać jako główny czynnik konkurencyjności gospodarki Unii Europejskiej na globalnym rynku, czego dowodem jest fakt, iż polityka UE skierowana do sektora małych i średnich przedsiębiorstw została sformułowana w ramach unijnej polityki konkurencji.

Jednakże wśród państw członkowskich Unii Europejskiej proces kształtowania się sektora małych i średnich przedsiębiorstw był niejednorodny. Zależał on przede wszystkim od ustroju społeczno-politycznego kraju oraz osiągniętego poziomu rozwoju gospodarczego. Nawet w państwach charakteryzujących się podobnym poziomem gospodarczym rola małych i średnich przedsiębiorstw jest różna. Związane jest to przede wszystkim z polityką wspierającą rozwój tego sektora przez państwo, a także takimi czynnikami, jak:

- odmienne tradycje,
- różnice w kulturze przedsiębiorczości,
- stosunek społeczeństwa do inicjowania i prowadzenia działalności gospodarczej.

Małe i średnie firmy stały się także filarem rozwoju gospodarczego w Polsce i innych krajach ostatnio przyjętych do Wspólnoty. W rozszerzonej Unii Europejskiej małe firmy są kluczem do tworzenia wzrostu gospodarczego, konkurencyjności i miejsc pracy.

² M. Szreder, *Statystyczny obraz sektora małych i średnich przedsiębiorstw województwa pomorskiego*, Pieniądze i Więź, nr 3 (8)/2000, s. 177.

³ M. Bąk, P. Kulawczuk, *Poradnik eksportera dla MSP*, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Warszawa 1999, s. 5–8.

⁴ A. Skowronek-Mielczarek, *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, C.H. Beck, Warszawa 2003, s. 6.

⁵ K. Safin, *Zarządzanie małą firmą*, Wyd. Akademii Ekonomicznej we Wrocławiu, Wrocław 2003, s. 8.

Od maja 2004 r. Polska jest oficjalnym członkiem Unii Europejskiej, a polskie małe i średnie przedsiębiorstwa stały się automatycznie uczestnikami otwartego i Jednolitego Rynku Europejskiego.

Celem pracy jest przedstawienie sytuacji konkurencyjnej polskiego sektora małych i średnich przedsiębiorstw po przystąpieniu naszego kraju do Unii Europejskiej. Analiza obejmuje przede wszystkim ocenę konkurencyjności tego sektora na Jednolitym Rynku Europejskim, a także próbę identyfikacji czynników wpływających na dalszy rozwój tego sektora.

Kondycja polskiego sektora małych i średnich przedsiębiorstw

Od początku lat dziewięćdziesiątych w Polsce systematycznie wzrasta liczba małych i średnich firm. Jest to wynik uchwalenia bardzo liberalnej ustawy o działalności gospodarczej⁶, która stanowiła fundament rozwoju przedsiębiorczości oraz stworzyła warunki do dynamicznego rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw. Należy podkreślić, iż od tego momentu prawne uwarunkowania dotyczące polskich MSP nie odbiegały znacząco od regulacji obowiązujących w państwach Unii Europejskiej, czego potwierdzeniem była ustawa Prawo działalności gospodarczej⁷ z 19 listopada 1999 r., a następnie uchwalona ustawa o swobodzie działalności gospodarczej⁸ z 2 lipca 2004 r.

Musimy mieć też świadomość, że rok akcesji do Unii Europejskiej okazał się dla Polski najlepszy pod względem rozwoju gospodarczego (od 1997 r.). Polska osiągnęła 5,3-procentowy wzrost PKB, eksport zwiększył się o 30,2%, import o 22,5%, a ujemne saldo w obrotach handlowych wyniosło 52,5 mld zł⁹.

Aktualnie jest zarejestrowanych około 3,6 mln przedsiębiorstw, z czego 99,8% stanowią małe i średnie przedsiębiorstwa, a połowa to podmioty gospodarcze aktywnie prowadzące działalność.

Warto zaznaczyć, iż w Polsce sektor małych i średnich przedsiębiorstw charakteryzuje się znacznym rozdrobnieniem, gdyż aż 95,2% firm w tej grupie to mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 pracowników, przedsiębiorstwa małe zatrudniające do 49 pracowników stanowią tylko 3,7%, a firmy średnie zatrudniające do 249 osób – tylko 0,9%.

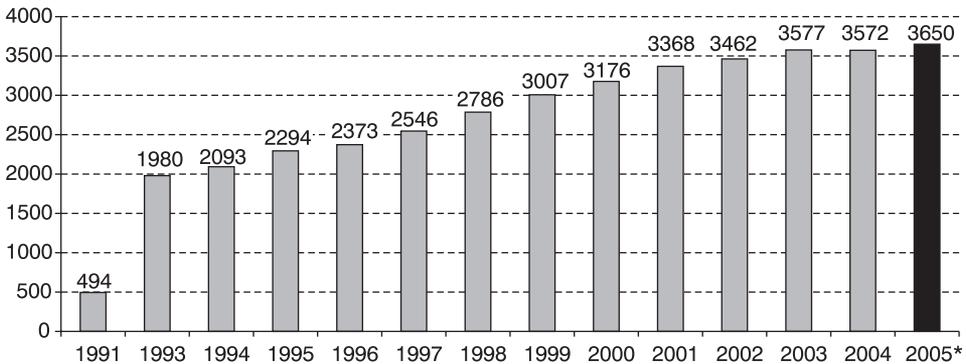
Sektor małych i średnich przedsiębiorstw wnosi również znaczący wkład w kreowanie miejsc pracy. Małe i średnie podmioty gospodarcze, podobnie jak

⁶ Ustawa o działalności gospodarczej z 28 grudnia 1988 r. (Dz.U. z 1988 r. Nr 41, poz. 324).

⁷ Ustawa Prawo działalności gospodarczej z 19 listopada 1999 r. (Dz.U. z 1999 r. Nr 101, poz. 1178).

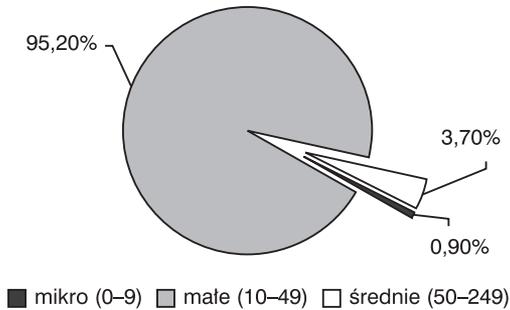
⁸ Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej z dnia 2 lipca 2005 r. (Dz.U. z 2005 r. Nr 173 poz. 1807).

⁹ Biuletyn Statystyczny, 2005, nr 1 (567), GUS, Warszawa.

Rys. 1. Liczba małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce w latach 1991–2004 (w tys.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PARP, GUS i PKPP; * prognoza na 2005 r.

Rys. 2. Struktura małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce (dane na 31 czerwca 2004 r.)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

w pozostałych krajach Unii Europejskiej, zatrudniają około 60% ogółu pracujących, a w statystykach odnoszących się tylko do przedsiębiorstw prywatnych sektor MSP zapewnia miejsca pracy ponad 70% zatrudnionych. Oprócz znaczącego udziału w zatrudnieniu, małe i średnie przedsiębiorstwa wytwarzają prawie 50% produktu krajowego brutto¹⁰.

Już pierwsze miesiące członkostwa Polski w UE pokazały, że nasze małe i średnie przedsiębiorstwa mogą konkurować z podobnymi firmami z obszaru dotychczasowej Wspólnoty Europejskiej¹¹.

¹⁰ Państwowa Agencja Rozwoju Przedsiębiorczości, <http://www.parp.gov.pl/statystykazbiorczo.php>.

¹¹ R. Majewski, *Tendencje rozwojowe sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, [w:] *Gospodarka Polski w zjednoczonej Europie. Przedsiębiorczość, branże, regiony*, red. S. Pangsyk-Kania, G. Szczodrowski, FRUG, Gdańsk 2005, s. 31.

Według badań przeprowadzonych w 2005 r. na zlecenie PKPP „Lewiatan”, w 2004 r. znacząco wzrosła liczba MSP uzyskujących dodatni wynik finansowy netto, osiągając poziom 81,3% (w 2003 r. było to 77,6%)¹².

Mając na uwadze wyniki badań przeprowadzonych na zlecenie Urzędu Komitetu Integracji Europejskiej¹³, należy podkreślić, że akcesja Polski do struktur UE nie wpłynęła negatywnie na prowadzenie działalności gospodarczej przez małe i średnie firmy. Jeśli nawet mamy świadomość konieczności dostosowywania się do nowych regulacji prawnych narzuconych przez Unię Europejską, to wszystkie zmiany, jakie zaszły po 1 maja 2004 r., są oceniane przez polskich przedsiębiorców pozytywnie.

Konkurencyjność polskiego sektora małych i średnich przedsiębiorstw¹⁴

W opinii ponad połowy polskich przedsiębiorców przystąpienie Polski do UE wpłynęło korzystnie na kondycję polskiej gospodarki¹⁵. Polskie małe i średnie przedsiębiorstwa bardzo pozytywnie oceniają pierwsze miesiące po akcesji do UE oraz optymistycznie patrzą w przyszłość, czego dowodem jest planowany około 72-procentowy wzrost sprzedaży, a także około 71-procentowy wzrost zysku netto w 2005 r.¹⁶

Badania sektora MSP wykazały, iż pomimo wzrostu liczby konkurentów na rynku, wyniki tej kategorii przedsiębiorstw w 2004 r. bardzo się poprawiły, czego dowodem był 30-procentowy wzrost sprzedaży, wypuszczenie na rynek nowych produktów, nowe usługi oraz wzrost inwestycji w majątek trwały. Należy jednak zaznaczyć, że około 51% małych i średnich przedsiębiorstw odczuło wzrost liczby konkurentów na rynku.

Prace badawcze z 2005 r. PKPP „Lewiatan” miały na celu przeprowadzenie analizy konkurencyjności sektora MSP, a ich wyniki dowodzą, że w porównaniu z 2003 r. przedsiębiorcy lepiej oceniają konkurencyjność własnej oferty w stosunku do odpowiedników unijnych. Badania te wskazują jednoznacznie, że najważniejszym źródłem przewagi konkurencyjnej polskich MSP jest cena, co budzi uzasadnione obawy, że taka przewaga może okazać się nietrwała. Na drugim

¹² *Konkurencyjność sektora MSP 2005*, Polska Konfederacja Pracodawców Prywatnych „Lewiatan” (dalej: PKPP), 21.03.2005.

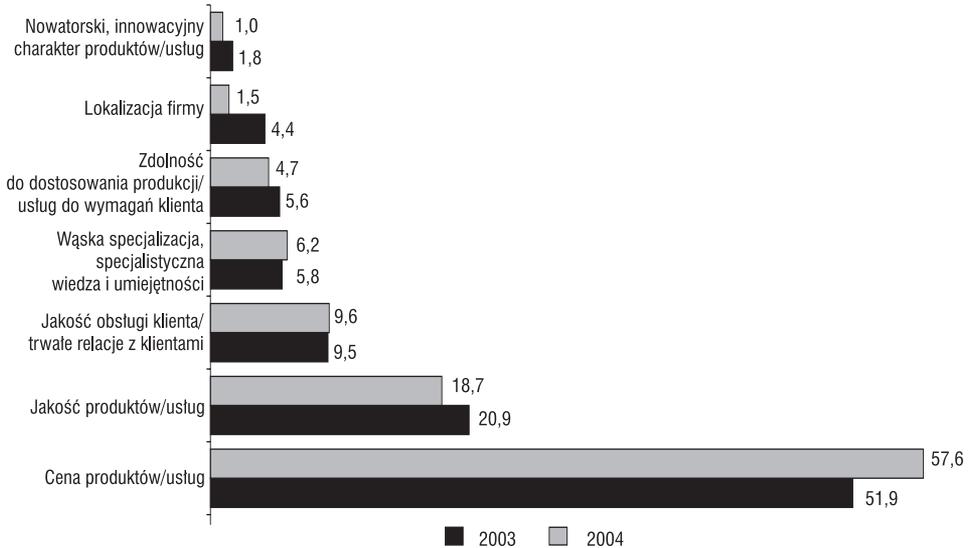
¹³ Urząd Komitetu Integracji Europejskiej, <http://www2.ukie.gov.pl>.

¹⁴ Ocena sytuacji konkurencyjnej polskiego sektora MSP opiera się przede wszystkim na wynikach badania przeprowadzonego przez PKPP przedstawionych na konferencji „Konkurencyjność sektora MSP 2005” w dniu 21.03.2005 r. w Warszawie.

¹⁵ *Raport z badania sondażowego wśród małych i średnich firm w Polsce*, PARP, listopad 2004 r., s. 5.

¹⁶ *Konkurencyjność sektora MSP 2005...*

miejsu przedsiębiorcy wymieniali jakość, a na trzecim obsługę klienta. Należy zaznaczyć, iż polscy przedsiębiorcy dopiero na końcu wskazywali na innowacyjność i nowatorstwo oferowanych produktów czy usług jako przewagę konkurencyjną¹⁷.

Rys. 3. Czynniki decydujące o konkurencyjności przedsiębiorstwa (%)

Źródło: Badanie konkurencyjności sektora MŚP, 2005, PKPP.

Według badań przeprowadzonych na zlecenie PARP prawie 24% MSP korzystało z pomocy publicznej w ciągu ostatnich pięciu lat, a zdecydowana większość (aż 64%) przedsiębiorstw uzyskaną pomoc wykorzystała przede wszystkim do podniesienia własnej konkurencyjności¹⁸.

Godny uwagi jest fakt, iż w 2004 r. tylko około 3,5% małych i średnich podmiotów gospodarczych starało się o środki finansowe oferowane przez fundusze pomocowe Unii Europejskiej. Mając świadomość braków kapitałowych polskich MSP, a jednocześnie możliwość wykorzystania w ciągu najbliższych dwóch lat około 2 mld euro z unijnych funduszy strukturalnych¹⁹, jest to zastanawiające i jednocześnie niepokojące. Mimo to w 2005 r. 25% małych i średnich przedsiębiorców deklaruje chęć skorzystania z tych funduszy, co może zwiększyć poziom wykorzystania unijnych środków finansowych przez polskie firmy z sektora MSP.

Mając na względzie znikome wykorzystanie środków z funduszy unijnych, nie jest zaskoczeniem, że aż około 51% małych i średnich przedsiębiorstw nie

¹⁷ R. Majewski, *op. cit.*, s. 32.

¹⁸ *Raport z badania sondażowego wśród małych i średnich firm w Polsce...*, s. 14–17.

¹⁹ http://www.bankier.pl/wiadomosci/article.html?article_id=1250314.

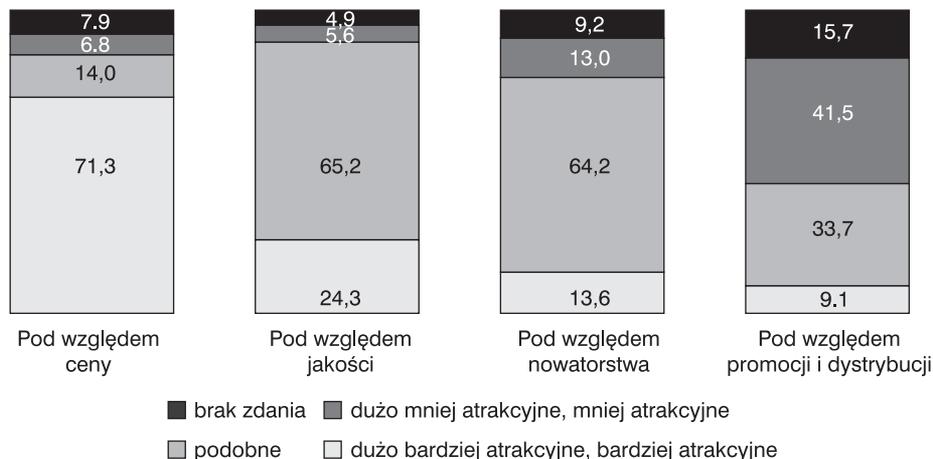
podjęło żadnych działań inwestycyjnych w 2004 r. Główną przyczyną była słaba ocena koniunktury gospodarczej oraz niewykorzystanie w pełni potencjału produkcyjnego. Przedsiębiorstwa zaś, które podjęły działania inwestycyjne, robiły to prawie w 90%, wykorzystując środki własne²⁰.

Inwestycje MSP koncentrowały się przede wszystkim na zwiększaniu możliwości produkcyjnych i usługowych, a mniej uwagi poświęcono poprawie jakości produktów i usług oraz przygotowaniu nowych produktów i usług. W przypadku zaś MSP-inwestorów nie odnotowano działań inwestycyjnych w badania i rozwój.

Wyniki badań wskazują, że w 2005 r. małe i średnie firmy planują przede wszystkim poprawienie jakości i udoskonalenie produktów i usług (54,4%) oraz inwestycje w kierunku obniżenia kosztów działalności (42,4%), a także wprowadzenie nowej oferty produktów i usług (34,1%). Planują również dalszą restrukturyzację kosztów, która może skutkować obniżeniem zatrudnienia.

Polskie małe i średnie przedsiębiorstwa uważają, iż krajowe produkty i usługi w stosunku do unijnych są bardzo konkurencyjne pod względem ceny oraz pod względem jakości i nie ustępują produktom sprzedawanym na rynku unijnym pod względem nowatorstwa. Na tej podstawie MSP deklarują chęć kontynuowania lub rozpoczęcia sprzedaży eksportowej.

Należy podkreślić, iż w opinii 2/3 właścicieli firm tego sektora obciążenia działalności gospodarczej w Polsce nie zmieniły się po wstąpieniu do UE²¹.

Rys. 4. Konkurencyjność krajowych produktów i usług na Jednolitym Rynku Europejskim w opinii polskich MSP w 2005 r. (%)

Źródło: Badanie konkurencyjności sektora MŚP, 2005, PKPP.

²⁰ D. Ostrowska, *Mały pożyczycy, ale z poręczeniem*, „Gazeta Bankowa”, 17.01.2005 r., s. 23.

²¹ *Raport z badania sondażowego wśród małych i średnich firm w Polsce...*, s. 13.

Główne bariery rozwoju napotymane w trakcie prowadzenia działalności gospodarczej przedsiębiorstwa sektora MSP to przede wszystkim:

- zbyt wysokie koszty pracy (prawie 90%),
- ciągle zbyt wysokie podatki (86%),
- nieprzyjazne i nieprzejrzyste procedury administracyjne (77%),
- nieelastyczne prawo pracy (70%),
- zatory w płatnościach (69%).

Negatywna ocena wysokości podatków może wywoływać zdziwienie, biorąc pod uwagę obniżkę do 19% stawek podatku dochodowego od działalności gospodarczej w 2004 r. Jednak poddając analizie takie czynniki, jak niższy od polskiego poziom stawek podatku dochodowego od działalności gospodarczej u większości nowo przyjętych państw członkowskich UE oraz presja ze strony rządów Niemiec i Francji na ujednoczenie stawek podatkowych dla całego obszaru Wspólnoty, obawy ze strony polskich MSP związane z taką sytuacją wydają się uzasadnione. Dlatego też dzisiejszy poziom stawek podatkowych może być postrzegany jako potencjalnie zagrożony, ponieważ wiele wskazuje, że może zostać podwyższony w najbliższej przyszłości. Zatem nie jest zaskoczeniem, że w opinii małych i średnich przedsiębiorstw obecny system fiskalny w Polsce jest wysoce niezadowolający. Zbyt duże bowiem obciążenia, wewnętrzne sprzeczności i nieprecyzyjność terminologii oraz, co chyba najczęściej spędza sen z powiek przedsiębiorców, nadmierna zmienność uregulowań fiskalnych uniemożliwiają racjonalne planowanie strategiczne i zachęcają do obchodzenia przepisów prawa²².

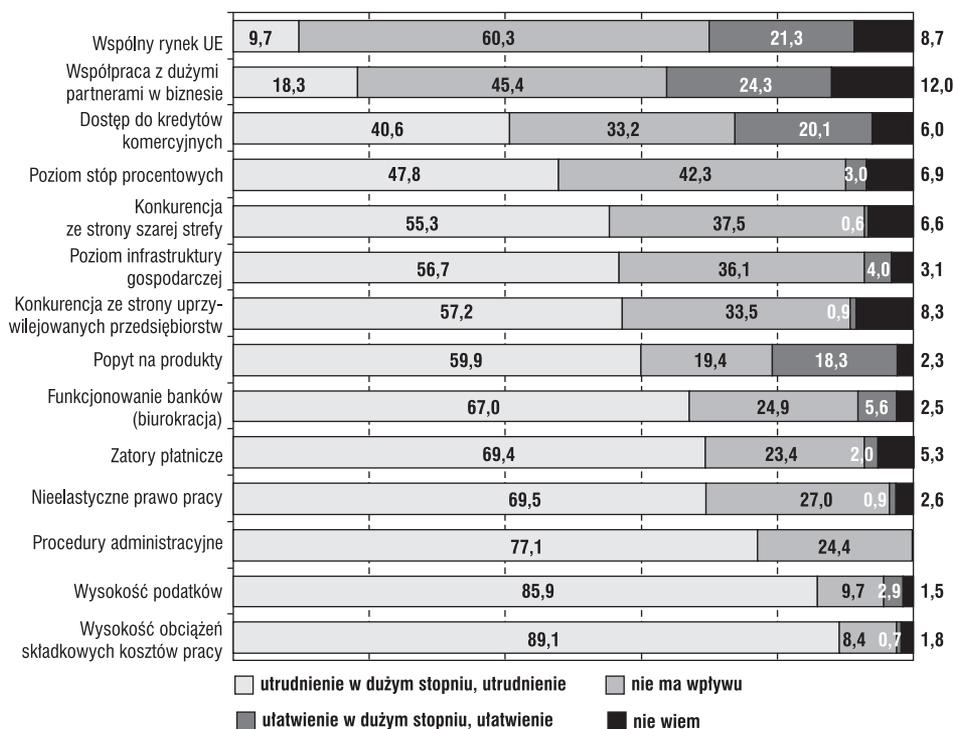
Według małych i średnich przedsiębiorców inną znaczącą barierą ich rozwoju jest system obciążeń socjalnych powodujący zbyt wysokie koszty pracy, które wpływają również na wzrost kosztów produkcji i usług, a to z kolei znacząco obniża konkurencyjność polskiego sektora MSP na rynku europejskim²³.

Mali i średni przedsiębiorcy uważają, że w dalszym ciągu nie maleje zakres nieuczciwej konkurencji, który obniża zdolności konkurencyjne podmiotów gospodarczych działających w sposób legalny. W opinii MSP obniżenie kosztów pracy oraz kolejne obniżenie podatków powinno zmniejszyć udział szarej strefy w gospodarce oraz obniżyć poziom zatrudnienia „na czarno”. Polscy przedsiębiorcy z sektora MSP nadal bardzo negatywnie oceniają politykę gospodarczą polskiego rządu, co ma związek ze wskazywanymi barierami rozwoju²⁴.

²² B. Piasecki, *Ekonomika i zarządzanie małą firmą*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa–Łódź 2001, s. 77–105.

²³ M. Strużycki, *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem. Uwarunkowania europejskie*, Difin, Warszawa 2002, s. 30–32.

²⁴ *Trendy rozwojowe sektora MSP w ocenie przedsiębiorców w drugiej połowie 2005 roku*, Departament Przedsiębiorczości Ministerstwa Gospodarki, listopad 2005, s. 30.

Rys. 5. Czynniki wpływające na rozwój i sytuację ekonomiczną MSP w 2005 r. (%)

Źródło: Badanie konkurencyjności sektora MŚP, 2005, PKPP Lewiatan.

Według badania przeprowadzonego w 2004 r. na zlecenie Krajowej Izby Gospodarczej prawie 75% polskich przedsiębiorstw nie planuje przeniesienia działalności lub dokonywania nowych inwestycji poza terytorium własnego kraju w ciągu najbliższych pięciu lat²⁵, co ewidentnie wskazuje na niskie aspiracje ekspansyjne polskich firm.

Warto podkreślić, iż zdecydowana większość (64%) polskich przedsiębiorców wyraża zadowolenie z rezultatów osiągniętych przez Polskę po pierwszym roku członkostwa w Unii Europejskiej²⁶. Te same badania wykazują, że około 46% polskich przedsiębiorstw ocenia optymistycznie swoje perspektywy biznesowe po akcesji do UE.

Ważne jest, iż ponad połowa (57%) polskich przedsiębiorców zakończyła proces dostosowywania swoich firm do nowych unijnych przepisów oraz deklaruje,

²⁵ *Konkurencyjność polskich przedsiębiorstw w Unii Europejskiej*, Krajowa Izba Gospodarcza, 2004, s. 6.

²⁶ *Opinie przedsiębiorców o wpływie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej na warunki prowadzenia działalności gospodarczej*, Krajowa Izba Gospodarcza, maj 2005 r., s. 4.

że ich firmy są na bieżąco w tej kwestii. Jest to imponujący wynik w porównaniu z poprzednim rokiem, kiedy tylko 24% firm wysuwało takie deklaracje. Również zdecydowana większość przedsiębiorstw nie ma problemów z dostosowaniem się do wymogów unijnych w kwestiach finansowych, technicznych, kadrowych oraz handlowych²⁷.

Firmy sektora MSP pozytywnie oceniają swoją aktualną sytuację, a do końca 2005 r. oczekują dalszego wzrostu udziałów w rynku, inwestycji i sprzedaży oraz zmiany tendencji spadkowej w poziomie zysków. Należy podkreślić, iż polskie małe i średnie przedsiębiorstwa postrzegają korzystnie swoją pozycję konkurencyjną w stosunku do podobnych podmiotów z innych państw Unii Europejskiej.

Wnioski

Przedsiębiorstwa sektora MSP nie zmarnowały kilkunastu lat transformacji gospodarczej oraz okresu przystosowawczego do integracji z Unią Europejską. Przez ten okres się rozwijały, dzięki czemu zdołały się przygotować na nowe szanse i zagrożenia, jakie przyniosło ze sobą członkostwo w Unii Europejskiej.

Polskie małe i średnie przedsiębiorstwa wykazały się znaczną elastycznością w działaniu i dużą zdolność do szybkiej adaptacji zarówno do nowych regulacji i przepisów prawa, jak i do nowych wyzwań rynkowych związanych z Jednolitym Rynkiem Europejskim. Polski sektor MSP potwierdził, że jego mocną stroną jest szybka adaptacja do zmieniających się warunków działania.

Należy dodać, iż mimo występowania w Polsce wskaźników zbliżonych do unijnych polskie MSP pozostają wciąż daleko za „starymi” krajami członkowskimi Unii Europejskiej. Dotyczy to nie tylko różnicy ilościowej i strukturalnej, ale również techniczno-organizacyjnej i zarządczej²⁸. Musimy mieć jednak świadomość, iż Polska gospodarka należy do najsłabszych w Unii Europejskiej, czego potwierdzeniem jest wskaźnik produktu krajowego brutto na jednego mieszkańca, który w Polsce wynosi mniej niż 50% średniej unijnej²⁹.

Analizując czynniki wpływające na sytuację konkurencyjną małych i średnich firm, wydaje się, że w przypadku Polski należy położyć szczególny nacisk na liberalizację, harmonizację oraz stabilizację systemu prawnego, a także zapewnienie uczciwych zasad konkurencji, uporządkowanie i uproszczenie systemu podatkowego oraz na sprawniejsze wspieranie inwestycji i eksportu. Zatem o dalszym rozwoju polskiego sektora MSP będą decydować nie tylko indywidualne wysiłki potencjalnych przedsiębiorców, ale także zbieżna z nimi we wszystkich przekrojach polityka rządu i władz lokalnych. Zasadniczym elementem polskiej

²⁷ *Ibidem*, s. 6–10.

²⁸ R. Majewski, *op. cit.*, s. 32.

²⁹ Biuletyn Statystyczny, 2005, nr 1 (567), GUS, Warszawa.

polityki gospodarczej powinno być szybkie zniwelowanie dystansu dzielącego nas od państw wysoko rozwiniętych oraz właściwe kształtowanie stabilnej i długofalowej polityki rządu w skali makroekonomicznej, sprzyjającej kreacji warunków trwałego rozwoju gospodarki, zapewniającej długookresową równowagę gospodarczą oraz prowadzącej do stopniowego obniżania podatków, stóp procentowych i innych ciężarów obniżających potencjał rozwojowy małych i średnich firm.

Bibliografia

- Bąk M., Kulawczuk P., *Poradnik eksportera dla MSP*, Polska Fundacja Promocji i Rozwoju Małych i Średnich Przedsiębiorstw, Warszawa 1999.
- Hozer J., Markowicz I., *Małe firmy. Analizy i diagnozy*, Wyd. Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Szczecin 2002.
- Majewski R., *Tendencje rozwojowe sektora małych i średnich przedsiębiorstw w Polsce*, [w:] *Gospodarka Polski w zjednoczonej Europie. Przedsiębiorczość, branże, regiony*, red. S. Pangsy-Kania, G. Szczodrowski, FRUG, Gdańsk 2005.
- Ostrowska D., *Mały pożyczycy, ale z poręczeniem*, „Gazeta Bankowa”, 17.01.2005 r.
- Piasecki B., *Ekonomia i zarządzanie małą firmą*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa–Łódź 2001.
- Safin K., *Zarządzanie małą firmą*, Wyd. Akademii Ekonomicznej, Wrocław 2003.
- Skowronek-Mielczarek A., *Małe i średnie przedsiębiorstwa. Źródła finansowania*, Wyd. C.H. Beck, Warszawa 2003.
- Strużycki M., *Zarządzanie małym i średnim przedsiębiorstwem. Uwarunkowania europejskie*, Difin, Warszawa 2002.
- Szreder M., *Statystyczny obraz sektora małych i średnich przedsiębiorstw województwa pomorskiego*, Pieniądze i Więź, nr 3 (8)/2000.
- Biuletyn Statystyczny, 2005, nr 1 (567), GUS, Warszawa.
- Konkurencyjność sektora MSP 2005*, PKPP „Lewiatan”, 2005.
- Konkurencyjność polskich przedsiębiorstw w Unii Europejskiej*, KIG, 2004.
- Opinie przedsiębiorców o wpływie przystąpienia Polski do Unii Europejskiej na warunki prowadzenia działalności gospodarczej*, KIG, maj 2005 r.
- Raport z badania sondażowego wśród małych i średnich firm w Polsce*, PARP, 2004.
- Trendy rozwojowe sektora MSP w ocenie przedsiębiorców w drugiej połowie 2005 roku*, Departament Przedsiębiorczości Ministerstwa Gospodarki, 11.2005.
- Ustawa o działalności gospodarczej z 28 grudnia 1988 r., Dz.U. nr 41, poz. 324.
- Ustawa Prawo działalności gospodarczej z 19 listopada 1999 r., Dz.U. z 1999 r. nr 101, poz. 1178.
- Ustawa o swobodzie działalności gospodarczej z dnia 2 lipca 2004 r., Dz.U. z 2004 r. nr 173 poz. 1807.
- <http://www.parp.gov.pl/statystykazbiorczo.php>.
- <http://www2.ukie.gov.pl>.
- http://www.bankier.pl/wiadomosci/article.html?article_id=1250314.